
РОЗДІЛ I

*оповідає, де і за яких обставин
народився Олівер Твіст*

Серед різних громадських будівель одного міста (з деяких причин я не наводжу його справжньої назви, а вигадувати якоїсь іншої не бажаю) є будинок, що здавна подибується по всіх великих і малих містах, а саме робітний дім. У цьому робітному домі одного дня й числа (яких я теж не збираюся наводити — бо це не має, принаймні поки що, жодного значення для читача) народився той смертний, що його ймення стоїть у назві цього розділу.

Ще довго потому, як парафіяльний лікар упровадив його на цей світ жалю й скорботи, питання про те, чи він виживе і чи взагалі дістане будь-яке ім'я, залишалося під великим сумнівом. Отож могло бути так, що ці спогади не побачили б світу Божого, а якби навіть і побачили його, то обмежилися б однією-двома сторінками і тому мали б не оціненну вартість, як найстисліший та найвірогідніший біографічний нарис в історії літератури усіх часів і всіх країн, що будь-коли існували на світі.

Я, далєбі, не збираюся доводити, що сам факт народження в робітному домі є наймилішою з усіх можливостей, які трапляються людині, я тільки маю на увазі, що в даному випадкові для Олівера Твіста це було найкраще з усього того, що взагалі могло з ним статися.

Лікареві довелося вжити чималих зусиль, щоб примусити немовлятку до обов'язку дихати самостійно, обов'язку, правда, досить марудного, але що став, проте, внаслідок звички, конче потрібний для нашого існування. Якийсь час Олівер пролежав на невеличкому жорсткому матраці, конвульсивно ловлячи ротом повітря, у досить непевній рівновазі між цим і тим світом, але швидше схиляючись до останнього. Якби протягом цього короткого проміжку часу Олівера оточували запопадливі бабусі, стурбовані тітки, досвідчені мамки та премудрі лікарі, то йому безперечно і неминуче прийшов би кінець. Але біля нього не було нікого, окрім старої доглядальниці, в якій у голові стояв туман од надмірної порції пива, і парафіяльного лікаря, що мав виконувати свої обов'язки за угодою з парафією. Отож Олівер і природа боролися сам на сам. Поборсавшись ще кілька хвиль, новонароджений, нарешті, зітхнув, чхнув і сповістив мешканців робітного дому, що новий тягар упав на плечі парафії, голосним криком, на який могло бути здатне лише немовлятко чоловічої статі, котре більше як три з чвертю хвилини не мало такого корисного знаряддя, як голос.

Тільки-но подав Олівер цей перший доказ справної діяльності своїх легенів, як клаптяна ковдра, недбало накинута на ліжку, заворушилася, бліде обличчя молодої жінки ледве-ледве підвелася з подушки і знеможений голос насилу вимовив:

— Дайте мені глянути на дитину й умерти.

Лікар сидів лицем до каміна і то тер свої руки, то наставляв їх до вогню. Коли молода жінка заговорила, він підвівся і, ставши у головах її ліжка, промовив значно тепліше, ніж того, здавалося, можна було від нього сподіватися:

— Ну, вам ще рано говорити за смерть.

— Боронь Боже, звісно рано, — додала й доглядальниця, похапцем засовуючи собі в кишеню зелену пляшку, яку вона щойно з видимою насолодою притуляла до рота в кутку кімнати. — Хай вона, сердега, проживе стільки, як я, та приведе тринадцятеро дітлахів, і всі вони їй помруть — тільки двійко лишиться та й ті сидітимуть, як і мої, з матір'ю в робітному домі, тоді вона іншої заспіває... Самі подумайте, серденятко моє, що то бути матір'ю!

Але, очевидно, ця відрадна перспектива материнських радощів не справила належного враження: хвора похитала головою і простягла руку до дитини.

Лікар поклав немовлятку у її обійми. Вона палко притиснула побілілі губи до чола свого сина, провела руками по обличчю, кинула дикий погляд навколо, здригнулася, впала горілиць на подушку... і вмерла. Лікар із доглядальницею узялись розтирати їй груди, руки й скроні, та кров її вже навіки спинилася. Їй говорили про надію й відряду, але вона давно їх утратила.

— Кінець, місіс Тінгамі! — промовив, нарешті, лікар.

— Ох-ох-ох! Кінець бідолашній, — сказала доглядальниця, приймаючи з подушки корок від пляшки, що був вискочив ненароком, коли вона нахилилася до немовлятка. — Така вже її доля безталанна!

— Тільки ж не посылайте до мене, бабо, як дитина почне кричати, — сказав лікар, замислено натягаючи рукавички. — З нею ще буде, очевидно, чимало мороки. Як розрепетується, дайте їй кашки. — Лікар одягнув капелюха, але по дорозі до дверей затримався біля ліжка покійниці й додав: — А була вродлива — звідки вона?

— Її принесено сюди вчора ввечері з наказу наглядача, — відповіла стара. — Лежала на вулиці — там її й підбрали. Мабуть, пройшла таки чимало піхотою, бо черевики геть-чисто розлізлися. Ну, а звідки вона чимчикувала й куди її Бог ніс — хто його зна.

Лікар схилився над померлою і взяв її за ліву руку.

— Ага, стара пісня, — промовив він, похитавши головою. — Нема обручки, як я бачу. Ну, на добраніч вам.

Шановний медик подався обідати, а доглядачка, хильнувши ще раз із зеленої пляшки, примостилась на низькому ослоні край каміна й почала сповивати дитину.

Який незрівнянний приклад сили одягу являв собою юний Олівер Твіст! Ще за хвилю, загорнений тільки в шматок байки, він міг бути і сином вельможі, і сином жебрака. Найвисокопоставленіша особа навряд чи здолала б визначити його соціальний стан. Але як тільки на нього напнули стару перкалеву, пожовклу від довгої служби сорочину, він одержав свою відзнаку й етикетку і одразу опинився на своєму місці, місці безрідного парафіяльного вихованця,

сироти з робітного дому, затурканого, напівголодного попи- хача, всім чужого, всім осоружного, якого в житті чекали тільки стусани й побої. Олівер щосили кричав. Якби йому знаття, що він сирота, залишений на добру ласку парафі- яльних титарів та наглядачів, він, може, кричав би ще го- лосніше.

РОЗДІЛ II

*оповідає, як зростав, виховувався
та живився Олівер Твіст*

Протягом восьми-десяти дальших місяців Олівер був жертвою систематичного зрадництва та облуди. Його вихо- дили смочком. Начальство робітного дому належним чином повідомило парафіяльну адміністрацію про безпорадний стан захарчованого сироти-немовлятка. Парафіяльна адмі- ністрація запитала адміністрацію робітного дому, чи не знайдеться у притулку якоїсь особи жіночої статі, що могла б постачати Оліверові Твісту належне живлення й догляд. Адміністрація робітного дому поштиво довела до відома начальства, що такої особи в богадільні немає. Тоді парафі- яльна рада великодушно і, як завжди, по-християнському постановила направити Олівера до "ферми", тобто до сіль- ської філії робітного дому, що містилася за три милі од міста, де кільканадцять таких самих юних порушників законів про бідних, як і Олівер, не обтяжені надмірним хар- чем та одягом, ціліснінькими днями барложилися на брудній підлозі під материнським доглядом однієї жінки, що при- ймала від парафії цих молодих злочинців за сім з полови- ною пенсів з рота на тиждень.

Сім з половиною пенсів на тиждень для дитини чи не за- багато? На сім з половиною пенсів можна вкрай пошкодити дитячий шлунок. Стара вихователька була жінка мудра й досвідчена, вона не тільки добре знала, що корисно для діточок, але також розуміла, що вигідно для неї самої. Тому більшу частину тижневої платні вона обертала на власну користь, а молоде парафіяльне покоління при звича- ювала до економії, ще суворішої за ту, що була встановлена парафією. Отже, знаходячи в найглибших глибинах ще